

KALENDÁRIUM

osobností a udalostí

na rok 2026

(január-jún)

EURÓPSKY ROK SAMOSTATNOSTI

Rok 2026 je v kontexte Európskej únie označovaný ako „moment nezávislosti Európy“. Tento názov nesie Pracovný program Európskej komisie na rok 2026, ktorý predstavila predsedníčka Ursula von der Leyen. Hlavným cieľom tejto agendy je posilnenie strategickej autonómie a suverenity EÚ v kľúčových oblastiach: *Energetická a technologická nezávislosť* (znižovanie závislosti od dovozu energií, kritických surovín a digitálnej infraštruktúry). *Bezpečnosť a obrana* (budovanie silnejšej európskej obrannej únie a ochrana demokracie pred externými hrozbami). *Hospodárska konkurencieschopnosť* (implementácia opatrení na podporu inovácií a znižovanie byrokracie pre firmy). *Odolnosť voči klimatickým zmenám* (pokračovanie v ekologickej transformácii s dôrazom na energetickú bezpečnosť). Zároveň je slovenské mesto Trenčín a fínske mesto Oulu pre tento rok vyhlásené za Európske hlavné mestá kultúry.

870. VÝROČIE PRVEJ PÍ SOMNEJ ZMIENKY O LEVICIACH

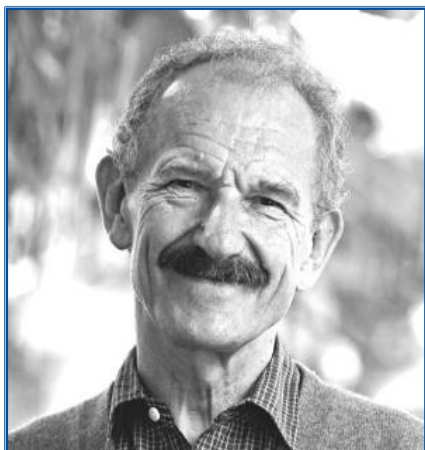

Levice – najstaršia písomná správa o *Leviciach* bola nájdená v zápise o kanonickej vizitácii v archíve Ostrihomskej kapituly z roku 1156. V nej sa uvádza, že v tomto roku v obci *Bratka*, ležiacej kedysi južne od Levíc, bol ostrihomským arcibiskupom *Martiriusom*, vysvätený kostol sv. Martina. Bola tam zriadená fara, ku ktorej boli pričlenené dediny „*villa Leua*“ a *Vitk*. Obec *Leua*

(Levice) ležala východne od centra dnešných Levíc, niekde na úpätí viničného vrchu, ktorý dodnes nazývame *Staré Levice*.

JANUÁR

4.1. – 80. výročie narodenia Dušana Duška (4.1.1946)

Dušan Dušek – slovenský spisovateľ, scenárista, dramatik, pedagóg a redaktor. Absolvoval štúdium geológie a chémie na *Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského* v Bratislave. Vzdelanie získaval v Piešťanoch a v Bratislave. Pracoval ako redaktor a lektor vo vydavateľstve *Smena* a ako redaktor v časopisoch *Tip*, *Kamarát*, *Slovenské pohľady*. Od roku 1979 do roku 1997 sa venoval výlučne literárnej tvorbe. Od roku 1993 zároveň vyučoval scenáristiku a dramaturgiu na *Vysokej škole múzických umení* v Bratislave a taktiež pôsobil ako vedúci *Ateliéru scenáristickej tvorby* na tamojšej *Filmovej a televíznej fakulte*. Svoje prvé literárne diela publikoval od

roku 1964 v časopisoch *Mladá tvorba*, *Slovenské pohľady*, *Romboid*, *Kamarát*, *Slniečko* a iné. Knižný debut mu vyšiel v roku 1972. Venuje sa písaniu literatúry pre dospelých, ale aj pre deti a mládež. Vo svojich dielach sa vracia k témam detstva, domova, dediny, príbuzenských či medziľudských vzťahov. Často využíva motív smrti, ktorú považuje za súčasť života, ale tiež erotiky a dospievania. Žije v Bratislave. V roku 2002 sa stal držiteľom ocenenia *Krištáľové krídlo* v kategórii publicistika a literatúra. Výber z tvorby: *Náprstok*, *Dúšky*, *Milosrdný čas*, *Kufor na sny*, *Pešo do neba*, *Najstarší zo všetkých vrabcov*, *Pišťáček*, *Pišťáček sa žení*, *Babka na rebríku*, *Dvere do klúčovej dierky*, *Rodina z jedného kolena* a iné. Scenáre k filmom a rozhlasovým hrám: *Ružové sny*, *Ja milujem, ty miluješ*, *Sojky v hlave*, *Krajinka* a iné.

12.1. – 50. výročie úmrtia Agathy Christie (15.9.1890 – 12.1.1976)

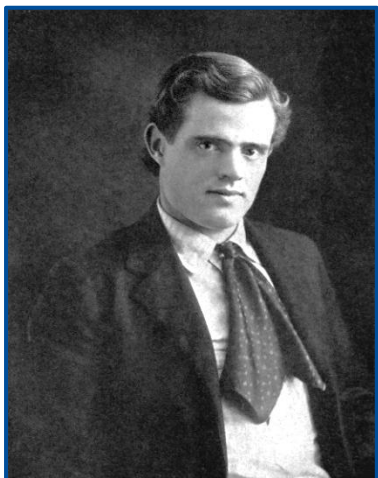

Agatha Christie (pseudonym Mary Westmacott) – narodila sa ako Agatha Mary Clarissa Miller v juhovýchodnom Anglicku. Bola najmladšou z troch súrodencov a už od mala bola povzbudzovaná k písaniu, zatiaľ čo bola vzdelávaná matkou. Keď mala 16 rokov, odišla do Paríža študovať spev a klavír, nakoľko sa chcela stať opernou speváčkou. Počas štúdií jej však naplno učarovalo písanie, ktorému sa venovala až do konca svojho života. Prvý detektívny román – *Záhada na zámku Styles* – kde vznikla postava legendárneho detektíva *Hercula Poirota* (Belgičana, žijúceho v Anglicku) vznikol v roku 1921. A hoci sa nestretol s veľkým úspechom, neodradilo ju to a napísala ďalšiu sériu detektívnych románov s hlavným hrdinom *Poirotom*, (celkovo 33), čo jej prinieslo slávu a uznanie. Ďalšou legendárnou postavou jej detektívok je postava slečny *Jane Marplovej*. Množstvo príbehov *Poirota*

a slečny *Marplovej* bolo aj sfilmovaných. Medzi najznámejšie filmové a televízne adaptácie patrí spracovanie príbehov *Vražda v Orient Expresse*, *Desať malých černoškov*, či *Smrť na Níle*. Agatha Christie pod pseudonymom *Mary Westmacott* napísala šesť psychologických románov. Pridala ešte devätnásť zväzkov detektívnych poviedok, štrnásť divadelných hier s detektívnym námetom, dve diela literatúry faktu a knihu básní. Christie napísala viac ako 70 detektívnych románov a právom je označovaná za kráľovnú zločinu či kráľovnú záhad. V roku 1971 jej bol udelený šľachtický titul.

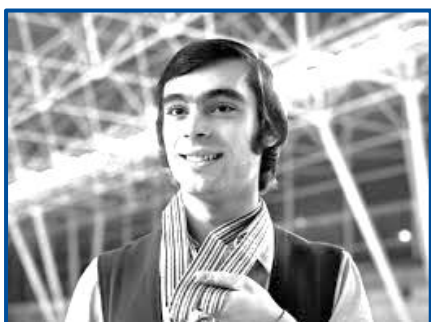

12.1. – 150. výročie narodenia a 110. výročie úmrtia Jacka Londona (12.1.1876 – 22.11.1916)

Jack London (vl. menom John Griffit Chaney) – americký spisovateľ. Narodil sa v *San Franciscu*, vyrastal v biednych podmienkach a jeho detstvo bolo poznačené častým sťahovaním. Po dokončení strednej školy začal navštevovať univerzitu, ktorú však zo zdravotných dôvodov nedokončil. Od mladosti žil dobrodružným životom, bol námorníkom, lovcem tuleňov i zlatokopom. Ako tulák precestoval USA a všetko toto využil vo svojich knihách. Tie z neho spravili najlepšie plateného spisovateľa tých čias. Ako spisovateľ bol nesmierne aktívny, napísal viac ako 50 kníh, pričom väčšina postáv má autobiografické črty. Jeho najznámejšími dielami sú *Volanie divočiny*, *Biely tesák* či *Martin Eden*.

22.1. – 75. výročie narodenia Ondreja Nepelu (22.1.1951 – 2.2.1989)

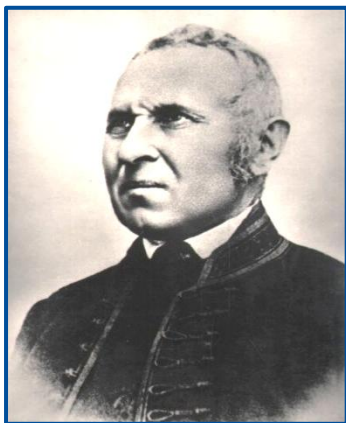

Ondrej Nepela – slovenský krasokorčuliar, olympijský víťaz, trojnásobný *majster sveta* a **päťnásobný majster Európy**. S korčuľovaním začal ako sedemročný. Jeho trénerkou bola *Hilda Múdra*, ktorá ho trénovala počas celej jeho kariéry a to 15 rokov. Krasokorčuľovaniu obetoval celý život. Tvrd a poctivo na sebe pracoval a trénoval. Za svoje úspechy Nepela získal v roku 1971 ocenenie najlepšie česko-slovenský športovec roka. Po skončení športovej kariéry od roku 1973 do roku 1986 účinkoval ako profesionálny

krasokorčuliar – sólista v ľadovej revue *Holiday on Ice*. Získal aj trénerskú licenciu a v Nemecku trénoval nádejných krasokorčuliarov. Dňa 21. decembra 2000 bol vyhlásený za *najúspešnejšieho slovenského športovca 20. storočia*. Cenu za neho prevzala trénerka Hilda Múdra. Zimný štadión v Bratislave nesie jeho meno. Na jeho počesť sa tu od roku 1993 koná medzinárodná krasokorčuľarska súťaž „*Nepela Memorial*“. V roku 2019 bol uvedený do *Svetovej krasokorčuľarskej siene slávy* v Colorado Springs v USA.

23.1. – 150. výročie úmrtia Jonáša Záborského (3.2.1812 – 23.1.1876)

Jonáš Záborský (pseudonymy Riečislav Záborský, Drotár Fedor, Brindza Jánoš, Jano Metla a i.) – slovenský básnik, prozaik, dramatik, historik, novinár, evanjelický a neskôr rímskokatolícky kňaz a teológ. Pochádzal z chudobnej zemianskej rodiny Záborských zo Záboria. Študoval na Evanjelickej teologickej akadémii v Prešove a na univerzite v Halle. Tu sa po prvýkrát dostal do sporu s Ľudovítom Štúrom. Ako hrdý zeman nesúhlasil so Štúrovými protifeudálnymi názormi, ani s jeho koncepciou slovenčiny ako spisovného jazyka. Ako evanjelický kaplán pôsobil v Pozdišovciach a v Liptovskom Svätom Mikuláši, ku ktorému sa viaže aj jeho knižný debut. Po ťažkom vnútornom boji, pod

vplyvom existenčných problémov v roku 1842 prestúpil na katolícku vieru a v roku 1843 bol znovu vysvätený za katolíckeho kňaza. V roku 1848 ho uväznili za prechovávanie *Žiadosti slovenského národa*. Tri roky pôsobil vo Viedni ako redaktor vládnych *Slovenských novín*, ale po konfliktoch s Bachovou cenzúrou sa utiahol na faru v Župčanoch, neďaleko Prešova. Napokon prijal novú podobu slovenčiny a venoval sa hlavne literárnej činnosti. Mnohé svoje literárne diela napísal už počas štúdií, ale až pôsobenie v Župčanoch bolo námetom pre značnú časť jeho tvorby. Je autorom klasických básnických skladieb, satirických a autobiografických próz, historických poviedok, či drám. Je autorom rozsiahlej historickej práce *Dejiny kráľovstva Uhorského od počiatku do časov Žigmundových*. Hlavnou témou jeho tvorby sú historické fakty a autobiografické prvky. Dnes sú jeho rukopisy uložené v Slovenskej národnej knižnici v Martine. Výber z tvorby: *Dva dni v Chujave*, *Najdúch*, *Frndolína*, *Listy z Kocúrkova*, *Žehry*, *Panslavistický farár*, *Chruňo a Mandragora* a iné.

FEBRUÁR

13.2. – 70. výročie narodenia Kláry Šmídovej (13.2.1956)

Klára Šmídová – akademická maliarka a ilustrátorka, rodáčka z Levíc. Študovala grafiku na *Strednej škole umeleckého priemyslu* v Bratislave a na *Vysokej škole umeleckého priemyslu* v Prahe kde absolvovala štúdium v odbore ilustrácia a úžitková grafika. Od tej doby pôsobí ako profesionálna výtvarníčka v slobodnom povolaní. Zameriava sa najmä na knižnú tvorbu, hlavne na ilustrovanie detskej literatúry. Ilustrovala aj školské učebnice, čítanky, pracovné zošity a pod. Vytvorila ilustrácie pre približne 60 knižných titulov rôznych žánrov. Zaoberá sa tiež typografiou a dizajnom. V roku 1988 získala ocenenie „*Najkrajšia kniha roka*“ za ilustráciu knihy *Šťastný princ*. Jej umelecký záber sa v poslednom období rozšíril, nakoľko sa začala

venovať maľbe na drevo, ako aj špeciálnej technike vitráže (mozaikové sklo). Od roku 2004 pôsobí ako odborný stredoškolský pedagóg v oblasti Propagačnej grafiky. Mala aj niekoľko

samostatných výstav v Prahe, Bratislave a v Budapešti a v rokoch 2002 a 2004 aj v Leviciach. Žije a tvorí v Podlužanoch pri Leviciach.

23.2. – 130. výročie narodenia Jozefa Cígera Hronského (23.2.1896 – 13.7.1960)

Jozef Cíger Hronský – slovenský spisovateľ, učiteľ, maliar, redaktor, nakladateľ, publicista, autor literatúry pre deti a mládež. Narodil sa vo Zvolene v rodine tesára. Absolvoval učiteľský ústav v *Leviciach*. Od roku 1914 do 1917 pôsobil ako učiteľ na rôznych miestach po Slovensku. V rokoch 1917 – 1918 sa ako vojak zúčastnil prvej svetovej vojny. Po návrate z talianskeho frontu opäť nastupuje do učiteľského povolania. V roku 1932 sa stal tajomníkom a v roku 1940 správcom *Maticy slovenskej v Martine*. Aktívne sa zúčastňoval na tvorbe kultúrnych hodnôt, najmä zakladaním matičných časopisov a edícií lacného, ale umelecky hodnotného čítania pre širokú verejnosť, teda aj pre ľudí z dedín. Počas svojho pôsobenia v *Matici slovenskej* vysoko pozdvihol jej úroveň a naplno rozvinul jej vydavateľskú a výskumnú činnosť. J.C.

Hronský sa netajil svojím kladným postojom k *Slovenskému štátu* a SNP označil ako nezmyselnú vzburu Slovákov proti vlastnému samostatnému štátu. Po skončení druhej svetovej vojny, z oprávnených obáv pred politickou perzekúciou, emigroval do cudziny. Cez Rakúsko a Taliansko odišiel do Argentíny, kde žil až do svojej smrti. V roku 1956 sa stal predsedom *Slovenskej národnej rady v zahraničí* a bol vymenovaný za čestného predsedu *Spolku slovenských spisovateľov a umelcov v zahraničí*. V roku 1959 založil *Zahraničnú Maticu slovenskú*. Počas svojho života napísal veľké množstvo literárnych diel. Začínal novelami a krátkymi prózami, neskôr to boli romány, rozprávky a venoval sa aj tvorbe pre deti. Vo svojich dielach často opisuje obyčajných slovenských ľudí, vracia do spomienok na detstvo, takže niektoré diela sú silne autobiografické. Po páde komunizmu bola jeho osobnosť občiansky, politicky i umelecky rehabilitovaná. Znova a v úplnosti začína vychádzať aj jeho literárne dielo. Výber z tvorby: *Jozef Mak*, *Podpolianske rozprávky*, *Tomčíkovci*, *Medové srdce*, *Domov*, *Chlieb*, *Pisár Gráč*, *Na Bukvovom dvore*, *Svet na Trasovisku*, *Na krížnych cestách*, *Smelý zajko*, *Smelý zajko v Afrike*, *Budkáčik a Dubkáčik*, *Tri múdre kozliatka*, *Sokoliar Tomáš*, *Zakopaný meč*, *Do školy*, *Budatínski Frgáčovci* a iné.

2.3. – 75. výročie úmrtia Ľudmily Podjavorinskej (26.4.1872 – 2.3.1951)

Ľudmila Riznerová-Podjavorinská (pseudonymy Božena Damascena, Teta Ľudmila, Nevädza, Sojka, Ľudka, Nechtík a i.) – slovenská prozaička, poetka, autorka lyricko-epických i epických básní – „dievča, ktoré zveršovalo detstvo“. Narodila sa v učiteľskej rodine. Vzdelanie získala v Bzinciach. Krátko pracovala ako úradníčka Červeného kríža, neskôr pomáhala otcovi v škole. Svoje literárne prvotiny uverejňovala v peštianskych *Slovenských novinách* a v časopise *Vlast' a svet*. Neskôr spolupracovala s časopismi *Zornička* a *Detský máj*. Začínala s vydávaním básní a neskôr sa začala venovať aj próze. Celý svoj život zasvätila literatúre. Jej literárny záber je naozaj široký. Písala pre deti aj dospelých. Popularitu si však získala hlavne tvorbou pre deti, pre ktoré napísala množstvo

nadčasových kníh, obľúbených až dodnes. Je považovaná za zakladateľku modernej detskej literatúry na Slovensku. Svojou tvorbou sa radí do obdobia realizmu. Patrí medzi slovenské spisovateľky, ktoré v druhej polovici 19. storočia pozdvihli ženskú slovenskú literárnu tvorbu na profesionálnu úroveň. Je držiteľkou titulu *národná umelkyňa*, ako prvá žena v Československu. Výber z tvorby pre dospelých: *Kmotrovia figliari*, *Za neistými túžbami*, *Sokovia*, *Dozvuky*, *Za šťastím*, *Žena*, *Otrok*, *Prelud* a i. Pre deti: *Čin – Čin*, *Žabiato*, *Do školy*, *Zajko Bojko*, *Už ho vezú*, *Zvonky*, *Klásky*, *Veršičky pre maličkých* a iné.

6.3. – 115. výročie narodenia Jána Bodeneka (6.3.1911 – 20.11.1985)

Ján Bodenek – slovenský spisovateľ, predkladateľ a autor literatúry pre deti a mládež. Narodil sa v rodine stolára vo Vrútkach. Vzdelanie získal na Obchodnej akadémii v Martine. Po škole pracoval ako úradník v *Matici slovenskej*, no po dvoch rokoch sa stal redaktorom časopisu *Slniečko*. Počas 2.svetovej vojny sa aktívne zúčastnil SNP. Po jej skončení sa stal vedúcim vydavateľstva *Matice slovenskej*, redaktorom edície *Dobré slovo* a v rokoch 1953 – 1958 riaditeľom vydavateľstva *Osveta*. Svoje prvé diela uverejňoval v časopisoch *Kultúra* a *Slovenské pohľady*. Knižne debutoval románom pre mládež – *Ivkova biela*

mať. V roku 1976 bol ocenený *Cenou Fraňa Kráľa*. Výber z tvorby: *Ivkova biela mať*, *Žeriavček*, *Leto na rovniach*, *Neposlušné kozliatko*, *Koza rohatá a jež*, *So mnou a s vami*, *Kríž profesora Hunku*, *Na starom grunte*, *Vina*, *Medzi nami*, *Zapálené srdce* a iné.

8.3. – 130. výročie narodenia Ela Šándora (8.3.1896 – 9.1.1952)

Elo Šándor (pseudonymy Dušan Lipnický, Ján Kmec, Jano Ozembuch, Kabanček, Kabanec a i.) – slovenský spisovateľ a publicista. Vyštudoval obchodnú akadémiu v Kolíne. Po skončení 1. svetovej vojny pracoval ako bankový úradník. V rokoch 1945 – 1952 bol riaditeľom *Investičnej banky* v Bratislave. V roku 1939 ako odporca režimu bol uväznený v Ilave, aktívne sa zúčastnil SNP a na rekonštrukcii povojnového života. Je predstaviteľom realistickej poetiky. Ťažisko jeho tvorby spočívalo hlavne v humoristickej próze. Témami sa vracia do dedinského prostredia, pričom využíva v priamej reči záhorácke a východoslovenské nárečia. Objavujú sa však v jeho tvorbe aj prvky politickej satiry. Výber z tvorby: *Sváko Ragan z Brezovej* (najúspešnejšie dielo, ktoré bolo aj sfilmované), *Pán otec Kašník*, *Figliari*, *Rozmarné*

historky, *Pozor na mužov*, *Byrokrati*, *Od Laborca*, *Hornádu*, *od Váhu i od Dunaja*, *Rozprávky z priečinka*, *Pamäti náhradného učiteľa* (životopis) a iné.

17.3. – 65. výročie narodenia Antona Pižurného (17.3.1961)

Anton Pižurný – slovenský básnik, spisovateľ a publicista. Rodák z levického regiónu. Narodil sa v Želiezovciach. Študoval na gymnáziu v Želiezovciach, Žiline a v Banskej Štiavnici. Po maturite absolvoval nadstavbové štúdium knihovníctva. Istý čas pôsobil ako kníhkupec a po skončení základnej vojenskej služby pracoval na Geodézii v Bratislave. Taktiež pracoval ako moderátor v *Slovenskom rozhlase*, či v *Rádiu Family Zvolen*. Niekoľko rokov žil v Banskej Štiavnici, Svätom Antone, Podhorí, Prešove, v Tatrách a v Senci. Bol zakladateľom a predsedom občianskeho združenia *Paradajz*, zakladateľom, autorom a hercom štiavnického *A divadla*, šéfredaktorom

a vydavateľom periodík *Pistoľník*, *Banskoštiavnické OKNO*, *Paradajz revue*, *Trotuár*. Taktiež bol šéfredaktorom, grafikom a vydavateľom periodika *Sitniansky vatrár*, ktorý bol v roku 2004 ocenený Slovenským syndikátom novinárov a Národným osvetovým centrom ako najlepšie regionálne periodikum na Slovensku a šéfredaktorom týždenníka *Nová Žiara*. V súčasnosti je na voľnej nohe. Výber z tvorby - básnické zbierky: *Majte ma radi*, *Pandorina pixľa* (v roku 1994 Literárny fond udelil Cenu Ivana Krasku), *Nepokojný ostrov*, *Psia koža*, *Vtáčie mlieko* a iné – próza: *Nebo*, *Peklo*, *Raj*, *Biela skrinka*. Spolupracoval aj na scenároch vzdelávacích filmov pre Ministerstvo školstva SR.

19.3. – 165. výročie od vydania Pešťbudínskych vedomostí (19.3.1861)

Pešťbudínske vedomosti (Peštianske vedomosti), s podtitulom *Noviny pre politiku a literatúru* – slovenské politické noviny prívržencov *Memoranda národa slovenského*. Ich priamym pokračovateľom boli *Národné noviny*. Zohrali kľúčovú úlohu v slovenskom národnom živote v 19. storočí, keď slúžili ako platforma pre politickú publicistiku a národné požiadavky Slovákov v Uhorsku. Vydavateľom a zodpovedným redaktorom bol *Ján Francisci*. Od roku 1863 tieto úlohy preberá *Mikuláš Štefan Ferienčík*. Noviny vychádzali v Budapešti dva razy do týždňa v rozsahu nečíslovaných strán. Ich hlavným nedostatkom bola zriedkavosť vydávania, čím dochádzalo k neaktuálnosti informácií v nich zverejňovaných. V rušnom politickom živote Uhorska zostávali preto na pokraji udalostí a ich

spravodajstvo bývalo často zastaralé. Noviny bývali stratové a ich počet predplatiteľov sa pohyboval medzi 400 a 600. Preto sa muselo na ich udržanie organizovať niekoľko celonárodných zbierok. Napriek ťažkostiam a nedostatkom *Pešťbudínske vedomosti* boli najdôležitejším orgánom celého národného hnutia v rokoch 1861 – 1870. Majú zásluhu aj na vytvorení *Matice slovenskej*, slovenských stredných škôl i na presadzovaní národných a sociálnych požiadaviek. Niet významnejšej udalosti v slovenskom verejnom živote, na ktorej by tieto noviny nemali svoj značný podiel.

19.3. – 90. výročie narodenia a 30. výročie úmrtia Vladislava Müllera (19.3.1936 – 20.6.1996)

Vladislav Müller – slovenský herec, jeden z najvýznamnejších protagonistov slovenského filmového a divadelného umenia. Po absolvovaní odborného divadelného kurzu pri Štátnom konzervatóriu v Bratislave sa stal členom *Krajského divadla v Nitre* (dnešné *Divadlo Andreja Bagara*), v ktorom pôsobil do roku 1966. Po základnej vojenskej službe nastúpil ako člen činohry na *Novú scénu* v Bratislave, kde pôsobil až do roku 1990. Vytvoril množstvo výrazných charakterových postáv vážneho i komediálneho charakteru. Popri divadelnej činnosti sa uplatnil aj vo svete filmu, kde vytvoril veľa nezabudnuteľných postáv, či už v samostatných filmoch alebo filmových

seriáloch. V roku 1979 mu bol udelený titul *zaslúžilý umelec*. Výber z jeho filmografie: *Rodná zem*, *Prerušená pieseň*, *Smrť si říká Engelchen*, *Zvony pre bosých*, *Majster kat*, *Tango pre medveďa*, *Medená veža*, *Orlie pierko*, *Zhrňajova nevesta*, *Chlap prezývaný Brumteles*, *Smrť šitá na mieru*, *O sláve a tráve*, *Straty a nálezy*, *Priatelja zeleného údolia* a mnoho ďalších.

27.3. – 105. výročie narodenia Ruda Morica (27.3.1921 – 26.11.1985)

Rudo Moric (pseudonymy Rudo Mor, R. M. Sučiansky a i.) – slovenský prozaik a publicista. Narodil sa v Sučanoch, v železničiarkej rodine. Vzdelanie získal na gymnáziu v Martine a v učiteľskom ústave v Bánovciach nad Bebravou. Neskôr popri zamestnaní študoval na *Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského* v Bratislave. Po skončení štúdií pôsobil ako učiteľ v Belej. Počas 2. svetovej vojny sa aktívne angažoval v *Slovenskom národnom povstaní*. Po skončení vojny sa vrátil do učiteľského povolania v Stupave. Bol dramaturgom *Školfilmu* (Ústav pre školský a osvetový film), neskôr pracovníkom Výskumného ústavu pedagogického a tajomníkom *Zväzu slovenských spisovateľov*. V roku 1959 sa stal riaditeľom vydavateľstva *Mladé letá*. Mal zásluhu na opätovnom vydávaní

detského časopisu *Slniečko*. Publikovať začal v detských časopisoch *Priateľ dietok* a *Slniečko*. Knižne debutoval v roku 1947 prózou *Lyžiar Martin*. Je držiteľom mnohých ocenení – *zaslúžilý umelec*, *národný umelec*, *Cena vydavateľstva Mladé letá*, *Cena Fraňa Kráľa za tvorbu pre deti a mládež*, *Cena Zväzu slovenských spisovateľov*, Na *Čestnú listinu IBBY* boli zapísané knihy *Rozprávky z lesa* a *Rozprávky z ostrova orchideí*. V oblasti literárnej výchovy zostavil množstvo čítaniek pre základné školy. Výber z tvorby: *Lyžiar Martin*, *Žofka*, *Explózia*, *Tri roky, Z poľovníckej kapsy*, *Rozprávky z lesa*, *Rozprávky z ostrova orchideí*, *Majster pästiarskych rukavíc*, *Srňček Parožtek*, *O Pichuľkovi*, *Svetluške a mravcoch Pobeťahajcoch*, *Môj veľký malý kamarát* a iné.

30.3. – 100. výročie narodenia a 25. výročie úmrtia Vojtecha Miháliku (30.3.1926 – 3.11.2001)

Vojtech Mihálik – slovenský básnik, prekladateľ, publicista a politik. Narodil sa v robotníckej rodine v Dolnej Strede. Zmaturoval na gymnáziu v Trnave a v rokoch 1945 – 1949 študoval slovenský jazyk a filozofiu na *Filozofickej fakulte Univerzity Komenského* v Bratislave. Po štúdiách pracoval ako vydavateľský redaktor. V rokoch 1954 – 1959 bol tajomníkom *Zväzu slovenských spisovateľov*. Potom pôsobil ako šéfredaktor vydavateľstva *Slovenský spisovateľ* a dva roky bol predsedom *Zväzu slovenských spisovateľov*. Od roku 1969 pôsobil aj v politike. Bol predsedom *Snemovne národov vo Federálnom zhromaždení ČSSR*, neskôr poradcom vlády. V rokoch 1977 – 1985 bol riaditeľom vydavateľstva *Slovenský spisovateľ*. Je

držiteľom ocenení *zaslúžilý umelec* a *národný umelec*. Výber z tvorby: *Vzbúrený Jób*, *Trápky*, *Appassionata*, *Archimedove kruhy*, *Erotikon*, *Účasť*, *Ozbrojená láska*, *Spievajúce srdce*, *Básne a vyznania*, *Nárek* a iné.

APRÍL

21.4. – 210. výročie narodenia Charlotte Brontëovej (21.4.1816 – 31.3.1855)

Charlotte Brontëová – anglická spisovateľka. Narodila sa ako tretia zo šiestich detí, v severnom Anglicku, do rodiny kazateľa. Po smrti matky boli sestry poslané do školy pre guvernanky, aby sa stali samostatnými a vedeli sa o seba postarať. Pre zlé podmienky na škole zomreli dve dcéry na následky tuberkulózy, čo otca presvedčilo, aby sa *Emily* a *Charlotte* vrátili domov. Sestry *Brontëové* boli na svoju dobu veľmi sčítané a to vďaka knižnici ich otca a svoje spisovateľské ambície pred sebou tajili. Náhoda ich priviedla k tomu, aby svoje verše vydali spoločne. Vyšli pod pseudonymami, ale nestretli sa veľkým pochopením. To ich však neodradilo od písania. *Emily* napísala román *Búrlivé výšiny*, ktorého kvality boli docenené až neskôr, ale jej sestra *Charlotte* si románom *Jana Eyrová* získala uznanie. Román sa stal úspešným

a získal na popularite. Až vtedy odhalila svoju identitu a v Londýne získala mnoho významných priateľov a obdivovateľov v kruhu spisovateľov. Ako jediná zo sestier sa vydala, ale po 9 mesiacoch zomrela na tuberkulózu. Ďalšími jej románmi sú: *Shirley*, *Villette* a *Profesor*.

23.4. – 410. výročie úmrtia Williama Shakespeara (23.4.1564 – 23.4.1616)

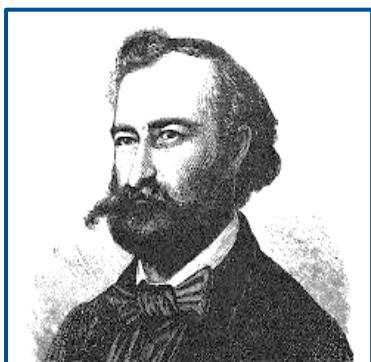

William Shakespeare – anglický dramatik, básnik a herec.

Narodil sa počas vlády kráľovnej *Alžbety I.* ako syn dobre situovaného a váženého meštana. Vďaka tomu mohol študovať na gymnáziu, kde sa učil latinčinu a gréčtinu a z toho vyplývala aj jeho dobrá znalosť antických hier, ktorá sa prejavila v jeho tvorbe. Po príchode do Londýna sa stal členom vtedy známej divadelnej skupiny, avšak v herectve zvlášť nevynikal a preto sa zameral na tvorbu dramatických textov. Počas dvadsaťročného pôsobenia v Londýne napísal väčšinu svojich diel a stal sa najuznávanejším spisovateľom svojej doby. Bol spolumajiteľom popredného divadla *Globe*, ktoré však v roku 1613 vyhorelo. Vtedy sa *Shakespeare* vrátil do svojho rodiska, kde prežil posledné roky života. Jeho hry boli preložené do všetkých „živých jazykov“ a hrajú sa častejšie ako hry ktoréhokoľvek

iného dramatika. Jeho tvorba obsahuje tragédie, komédie, tragikomédie, historické hry, poémy a sonety. Výber z diel: *Rómeo a Júlia*, *Hamlet*, *Kráľ Lear*, *Macbeth*, *Antonius a Kleopatra*, *Veselé paničky windsorské*, *Sen noci svätéhojána*, *Kupec benátsky*, *Skrotenie zlej ženy* a iné. Je považovaný za najväčšieho a najvplyvnejšieho anglického spisovateľa a popredného svetového dramatika.

28.4. – 145. výročie úmrtia Jána Bottu (27.1.1829 – 28.4.1881)

Ján Botto (pseudonym Janko Maginhradský) – slovenský romantický básnik, jeden z najvýznamnejších predstaviteľov literárneho romantizmu, najmladší zo štúrovskej generácie. Narodil sa do roľníckej rodiny. Študoval na gymnáziu v *Ožďanoch* a na lýceu v *Levoči*. Tu sa stretáva s myšlienkami bratislavskej mládeže pod vedením *Jána Francisciho*, aktívne sa zapája do činnosti študentských spolkov a začína publikovať svoje prvé básne. Pôsobenie v *Levoči* do značnej miery ovplyvnilo jeho literárnu tvorbu a svojimi dielami sa zaradil medzi najlepších zo *Štúrovskej básnickej školy*. Vo svojej tvorbe

sa opieral o ľudovú poéziu, námety a obraznosť, ktorými obohatil slovenskú literatúru o balady a povesti s národným podtextom. Písal vlastenecké a príležitostné básne v ktorých reagoval na dôležité udalosti v národnom živote. Taktiež zbieral ľudové piesne a rozprávky. Celý život pozorne sledoval slovenské národné a kultúrne úsilia a podporoval ich. Bol aktívnym členom národného hnutia a svojou tvorbou prispel k uchovaniu a šíreniu slovenského kultúrneho dedičstva. Výber z tvorby: *Smrť Jánošíkova*, *Orol*, *Orol vták*, *Dva Hroby*, *Žltá ľalia*, *Margita a Besná*, *Ctibor*, *Duma nad Dunajom*, *Pochod*, *Kukučka* a iné.

MÁJ

1.5. – 85. výročie vzniku Slovenskej národnej knižnice (1.5.1941)

Slovenská národná knižnica – národná knižnica Slovenskej republiky a vrcholná štátna kultúrna, informačná, vedecká a vzdelávacia inštitúcia v oblasti knižničnej, bibliografickej, literárnomúzejnej, literárnoarchívnej a biografickej činnosti, ktorej zriaďovateľom je *Ministerstvo kultúry SR*. Prednostne zhromažďuje, odborne spracúva, uchováva, ochraňuje a sprístupňuje domáce a zahraničné slovakikálne dokumenty. To znamená, že je konzervačnou a depozitnou knižnicou Slovenskej republiky. Zároveň je metodickým, poradenským, koordinačným, vzdelávacím a štatistickým pracoviskom knižničného systému. Myšlienka

založiť národnú knižnicu vznikla už v prvej polovici 19. storočia z iniciatívy *Michala Rešetku* a *Martina Hamuljaka*. Vďaka nim vznikla pri *Matici slovenskej* prvá rozsiahla čisto slovenská knižnica. Jej skutočný vznik sa však datuje až *1.mája 1941* – v roku osemdesiateho jubilea *Memoranda národa slovenského* (deň predtým bola založená *Slovenská bibliografická spoločnosť*). Delegáti ustanovujúceho valného zhromaždenia spolkovej SNK, konaného v budove Advokátskej komory v Martine schválili jej stanovy, zvolili riadiace a kontrolné orgány, vytýčili najbližšie i dlhodobejšie zámery a ciele. Na základe zákona NR SR o knižniciach sa v máji roku 2000 *Slovenská národná knižnica* odčlenila od *Matice slovenskej* a stala sa samostatnou štátnou kultúrnou ustanovizňou a ako vrcholná knižničná ustanovizeň Slovákov je dnes súčasťou siete národných knižníc Európy (*CENL*) i sveta (*IFLA*). Jej sídlo je v Martine.

5.5. – 180. výročie narodenia a 110. výročie úmrtia Henryka Sienkiewicza (5.5.1846 – 15.11.1916)

Henryk Sienkiewicz (pseudonym Litwos) – poľský prozaik, klasik poľskej prózy a najpopulárnejší tvorca historických románov. Narodil sa v šľachtickej rodine, ako najstarší z piatich detí. Študoval medicínu a neskôr filozofiu. Štúdiá ukončil na ruskej univerzite vo Varšave. Už počas štúdií pôsobil ako žurnalista. Začal s divadelnými a literárnymi recenziami. Neskôr začal pod pseudonymom uverejňovať v novinách *Gazeta Polska* fejtóny. Od roku 1876 začal písať literárne prvotiny. Svoj obzor si rozširoval zahraničnými cestami, čo pretavil aj do literárnej tvorby. Navštívil Nemecko, Francúzsko, Belgicko, Anglicko a Spojené štáty. V priebehu života neskôr navštívil aj Taliansko, Grécko, Turecko

a Španielsko a dostal sa aj do Afriky. Dokonca podnikol výlety do slovenských Tatier, na Spiš, či Oravu a taktiež sa liečil v kúpeľoch v Trenčianskych Tepliciach. Pod vplyvom svojej manželky a najmä svokra, sa začal intenzívne venovať poľským dejinám, ktoré preniesol do svojich historických románov. Je nositeľom *Nobelovej ceny za literatúru*. Výber z tvorby: *Quo vadis*, *Púšťou a pralesom*, *Ohňom a mečom*, *Potopa*, *Pan Wolodyjowski*, *Križiaci*, *Strážca majáka*, *Trilógia* a iné.

16.5. – 75. výročie úmrtia Dobroslava Chrobáka (16.2.1907 – 16.5.1951)

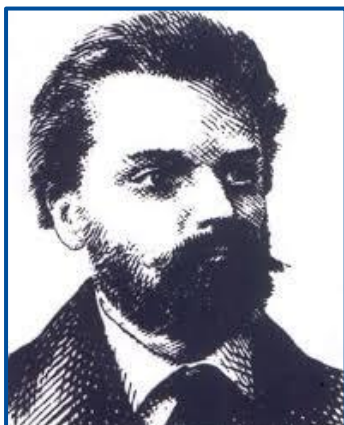

Dobroslav Chrobák – slovenský prozaik, esejista, kultúrny publicista a literárny kritik. Narodil sa v rodine krajčira, ako druhý zo štyroch detí. Študoval na gymnáziu v Rožňave a Liptovskom Mikuláši, pokračoval na *Vyššej priemyselnej škole* v Bratislave a napokon štúdium zavŕšil na *Českom vysokom učení technickom* v Prahe. Po návrate na Slovensko pôsobil ako redaktor *Rádiožurnálu* v *Československom rozhlase* v Bratislave. V roku 1945 sa stal riaditeľom krátkovlnného vysielania na Slovensku a od roku 1947 bol *hlavným riaditeľom rozhlasu na Slovensku*. Literárnej tvorbe sa začal venovať už ako študent. Písal hlavne poviedky, ktoré uverejňoval v *Študentskom časopise*. Knižne debutoval až neskôr. Je tiež autorom recenzií a kritik, najmä medzivojnovnej prózy. Okrem

vlastnej tvorby sa venoval aj prekladom, najmä z ruštiny. Spolu so *Štefanom Letzom* zostavil *Slovenský literárny almanach* a vydal *Rukoväť dejín slovenskej literatúry*, ktorá plnila funkciu malého slovníka slovenských spisovateľov. Výber z tvorby: *Drak sa vracia*, *Kamarát Jašek*, *Šľachtické hniezdo* (preklad), *Ábel Jariabek* a iné.

23.5. – 150. výročie úmrtia Janka Kráľa (24.4.1822 – 23.5.1876)

Janko Kráľ – slovenský národný buditeľ, predstaviteľ romantizmu a jeden z najvýznamnejších a najradikálnejších básnikov štúrovskej generácie, často označovaný ako básnik-búrlivák. Študoval na lýceu v Kežmarku a v Levoči, od roku 1842 v Bratislave, kde sa zapojil do štúrovských aktivít. V tomto období začal písať svoje básnické prvotiny, najprv v češtine a od roku 1843 v Štúrovskej slovenčine. V Liptovskom Mikuláši sa aktívne zúčastnil na prípravách založenia *Tatrína*. Vtedy už *J. Kráľ* patril medzi najuznávanejších mladých štúrovských básnikov. Jeho dielo malo emotívny a myšlienkový náboj, avšak ľud jeho poéziu plnú revolučných a liberálnych názorov vnímal kontroverzne.

Revolučné roky privítal s nadšením. Spolu s priateľom Jánom Rotaridesom aktivizoval ľud na Slovensku. Od marca 1848 až do januára 1849 bol väznený v Šahách a v Budapešti. Povahou predstavoval buriča a revolucionára. Patril k samotárom, no zaujímal sa o zložité osudy slovenského národa a prežíval ich s hlbokou účasťou. Bol jazykovo nadaný, vedel francúzsky, anglicky, nemecky, srbsky a česky. Pre príznačné nekonformné postoje a nepredvídateľné správanie mu prischla prezývka „*divný Janko*.“ Jeho tvorba je mimoriadne rozsiahla. Výber: *Duma bratislavská, Zakliata panna vo Váhu a divný Janko, Zverbovaný, Bezbožné dievky, Orol vták, Šahy* a iné. Jeho syn Vladimír Všeslav Aladár Kráľ je pochovaný na levickom cintoríne.

JÚN

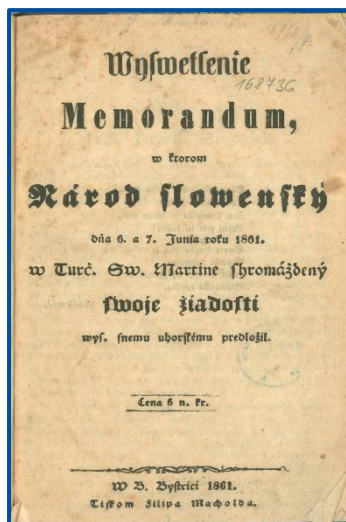
3.6. – 200. výročie narodenia Viliama Pauliny-Tótha (3.6.1826 – 6.5.1877)

Viliam Pauliny-Tóth (pseudonymy Amaranth, Boleslav, Marek Rozmarín, Mína, Mydloslav Vechťovič a iné) – slovenský politik, básnik a publicista, vedúca kultúrna a politická osobnosť memorandového matičného obdobia. Narodil sa v rodine evanjelického farára. Ako polosirota vyrastal u príbuzných v Zemianskom Podhradí. Po absolvovaní gymnázia v Modre, študoval na lýceu v Bratislave, kde sa zapojil do študentského hnutia. Pobyt v tomto prostredí ovplyvnil celú jeho literárnu činnosť i zmýšľanie. Po roku 1849 pôsobil ako župný úradník, neskôr ako stoličný komisár. Po prepustení zo štátnych služieb sa venoval literárnej a kultúrno-osvetovej práci. Vydával humoristický časopis *Černokňažník*, beletristický časopis *Sokol*

a od roku 1867 bol podpredsedom *Matice slovenskej* a vedúcou osobnosťou slovenského politického života. Zaslúžil sa o vznik martinského gymnázia a *Knihtlačiarenskeho účasťníarskeho spolku*. V rokoch 1871 – 1874 bol zodpovedným redaktorom *Národných novín*, v ktorých tiež publikoval svoje práce. Písal básne, novely, poviedky a publikoval množstvo článkov a novinárskych seriálov. Okrem vlastnej tvorby sa venoval aj prekladom literatúry z ruštiny, nemčiny, francúzštiny a maďarčiny. Výber z tvorby: *Škola života, Kocúrkovský bál, Ľudská komédia, Kráľova žena, Pansláv, Volebné rozpomienky, Slovenské bájeslovie* a iné.

7.6. – 165. výročie prijatia Memoranda národa slovenského (6.6.1861 – 7.6.1861)

Memorandum národa slovenského – kľúčový programový dokument Slovákov, ktorý formuloval politické, kultúrne a jazykové požiadavky na zabezpečenie svojbytnosti v rámci Uhorska. V Turčianskom Svätom Martine sa v dňoch 6. a 7. júna 1861 konalo *Slovenské národné zhromaždenie*, na ktorom sa zúčastnilo okolo 6 000 zástupcov slovenského národného života. Jeho poslaním bolo prijať národný program, na základe ktorého by sa presadzovali slovenské národné požiadavky, predovšetkým v súvislosti s pripravovanou novou ústavou Uhorska. Memorandum kladlo dôraz na potrebu zabezpečiť svojbytnosť slovenského národa a jeho rovnoprávnosť v rámci Uhorska. Deklarovalo nároky na slovakizáciu správy, súdnictva a školstva na území samosprávneho *Hornouhorského slovenského Okolia*. Požadoval sa adekvátny pomer v používaní slovenčiny a maďarčiny v úradnom styku a vo

vyučovaní. Medzi požiadavky patrilo aj zriadenie slovenskej právnickej akadémie, či povolenie zakladať slovenské kultúrne spolky. Ustanovil sa 23-členný *Slovenský národný výbor*, ktorý mal presadzovať požiadavky memoranda. Memorandum bolo odovzdané panovníkovi, ako aj podpredsedovi uhorského snemu. K jeho prerokovaniu však nedošlo, nakoľko panovník snem pre protiviedenské nálady rozpustil. Napriek tomu sa o memorandum neskôr opierali zakladatelia *Matice slovenskej* v roku 1863 i zakladatelia *Slovenskej národnej strany* v roku 1871. Požiadavky tiež ostali základným programovým cieľom slovenských národovcov aj v ďalšom období do vypuknutia prvej svetovej vojny. Poslanci *Národnej rady Slovenskej republiky* prostredníctvom zákona z 20. októbra 1993 rozhodli, že tento deň bude *pamätným dňom Slovenskej republiky* pod názvom *Výročie memoranda národa slovenského*.

16.6. – 155. výročie úmrtia Jána Kalinčiaka (10.8.1822 – 16.6.1871)

Ján Kalinčiak (pseudonymy Janko, Kačnilák) – slovenský spisovateľ, literárny kritik a pedagóg. Narodil sa v Hornom Záturčí, v rodine evanjelického farára. Pre jeho národné prebudenie bolo rozhodujúce štúdium na lýceách v Bratislave a v Levoči. V rokoch 1843 – 1845 študoval históriu a filozofiu na univerzite v Halle. Na jeho literárne formovanie malo rozhodujúci vplyv najmä blízke priateľstvo s *Ludovítom Štúrom*. Zúčastnil sa na kodifikácii spisovnej slovenčiny a odvtedy písal už len po slovensky. Po štúdiách pracoval najprv ako vychovávateľ, potom ako učiteľ na evanjelickom gymnáziu v Modre a do roku 1868 bol riaditeľom na nemeckom

Evanjelickom gymnáziu v Těšíne. V roku 1869 J. Kalinčiaka z politických dôvodov predčasne penzionovali. Vtedy sa presťahoval do Martina, kde niekoľko rokov vydával a redigoval literárny mesačník *Orol*. Ťažiskom jeho literárnej tvorby bola próza do ktorej vkladal historické námety. Vo svojich dielach reagoval aj na spoločenské problémy doby a tiež ironickým spôsobom prezentoval pohľad na úpadok slovenského zemianstva. Výber z tvorby: *Reštavrácia*, *Bozkovci*, *Milkov hrob*, *Púť lásky*, *Mládenec slovenský*, *Knieža liptovské*, *Mních*, *Orava* a iné.

KALENDÁRIUM osobností a udalostí na rok 2026

1. časť (január-jún)

Zostavila: **Olga Uňatinská**

Vydala: **Tekovská knižnica v Leviciach**

Miesto vydania: **Levice**

Rok vydania: **2026**

Určené pre internú potrebu